

PS. La deflació tendencial del pronom feble, fenomen denunciat *ad nauseam* per la filologia recreativa, no es combat —no cal dir-ho— amb postures inflacionistes. Si un escriptor trobava als anys vuitanta el pronom feble «dèbil, malaltís, desvalgut», el lector atent d'*Una singularitat amarga* l'ha conegut pletòric i, de més a més, manefla.

Joan Solà

DANIEL CASALS I MARTORELL

Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana

daniel.casals@uab.cat

1. NOGUÉ et al. (2010): Neus Nogué, Emili Boix, Sebastià Bonet i Lluís Payrató, (eds.), *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*, Barcelona: Empúries; «Biblioteca Universal Empúries» 237.
2. SOLÀ (2011): Joan Solà, *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics*, Barcelona: Empúries; «Biblioteca Universal Empúries» 241.

Ara que estem ofegats per una crisi que ens assetja des de fa cinc anys, la paraula *deute* ha adquirit una dimensió exclusivament negativa: les despeses financeres del deute ofeguen el govern i també les famílies. Però de *deutes*, n'hi ha de molts tipus. N'hi ha que no necessàriament van associats a un tipus d'interès que colla cada cop més i que alhora teneix d'amargar la vida de les persones que n'han contret. De deutes, encara que ens costi de creure, també n'hi ha de dolços. Un d'aquests, un deute de país, és el que la societat catalana i la llengua en particular tenen amb Joan Solà, que va morir el 27 d'octubre de 2010 a Barcelona, a setanta anys.

Aquestes set dècades de vida es tradueixen en una obra ingent dedicada a diverses branques de la filologia i de la lingüística: la història externa de la llengua, la lexicografia, la sintaxi teòrica i aplicada, i la gramàtica descriptiva i prescriptiva, entre d'altres. Membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1999 i vicepresident d'aquesta institució des de 2009, Joan Solà i Cortassa (Bell-lloc d'Urgell, 1940) ha estat l'impulsor de projectes de referència per a la llengua catalana, com la *Gramàtica del català contemporani* (2002, Empúries, 3 volums), codirigida amb Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez-Saldanya; la *Història de la lingüística catalana (1775-1990). Repertori crític* (1998, Eumo), elaborada amb Pere Marcet, i les *Obres completes de Pompeu Fabra* (2005-2010, Proa, 3i4 i Moll), coeditades amb Jordi Mir. A més d'aquestes empreses, el filòleg de Bell-lloc d'Urgell, catedràtic de filologia catalana de la Universitat de Barcelona des de 1983, va dirigir els llibres d'estil de la

Caixa de Pensions (1991, La Caixa) i de l'Ajuntament de Barcelona (1995, Consorci per a la Normalització Lingüística i Centre de Normalització Lingüística de Barcelona), com a exemples de la seva preocupació per l'aplicació i per l'adequació de les normes de la llengua a àmbits sectorials concrets.

Al costat d'aquestes obres, és autor, sol o en col·laboració, d'un bon grapat de títols de referència com *Estudis de sintaxi catalana* (1972 i 1973, 2 vol., Edicions 62); *Del català incorrecte al català correcte. Història dels criteris de correcció lingüística* (1977, Edicions 62); *Sintaxi generativa catalana* (1986, Enciclopèdia Catalana), amb Sebastià Bonet; *Qüestions controvertides de sintaxi catalana* (1987, Edicions 62); *L'obra de Pompeu Fabra* (1987, Teide); *Lingüística i normativa* (1990, Empúries); *Episodis d'història de la llengua catalana* (1991, Empúries); *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994, Empúries); *Gramàtica i lexicografia catalanes. Síntesi històrica* (1994, Universitat de València), amb Albert Rico; *Tractat de puntuació* (1989, Columna) i *Ortotipografia: manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (1995, Columna), elaborats amb Josep Maria Pujol; *L'obra de Joan Coromines. Cicle d'estudi i d'homenatge* (1999), i *Pompeu Fabra: vida i obra* (2007, Teide), amb Jordi Ginebra, entre molts altres títols. En aquesta llista, que no pretén ser exhaustiva, caldria afegir-hi molts més volums.

El llegat de Solà, que és immens i que ha estat reconegut amb diversos guardons, és el que ens hi fa estar en deute. I com es pot pagar, aquest deute? Doncs, reconeixent i agraint a Solà la seva feina i dedicació. Aquesta missió l'acompleix, exemplarment i oportunament, el llibre *Joan Solà. 10 textos d'homenatge* (2010, Empúries), a cura de Neus Nogué, Emili Boix, Sebastià Bonet i Lluís Payrató. Aquest volum aplega escrits de dotze col·legues del filòleg de Bell-lloc d'Urgell, amb els quals va treballar en diferents projectes i amb qui va tenir una relació acadèmica estreta. És també un reconeixement dels seus companys de departament i alhora, com diuen els editors, «el primer llibre sobre Joan Solà».

Joan Solà. 10 textos d'homenatge s'emmarca en el seguit de distincions que va rebre durant els anys 2009 i 2010. Ultra el pròleg dels editors, el primer text és «Com llegíem Chomsky» (p. 13-44), en el qual Sebastià Bonet rememora l'experiència de fer, amb Solà, la *Sintaxi generativa catalana*. «Anys d'aprenentatge» (p. 45-60), de Narcís Garolera, és la segona aportació, en què recorda la seva etapa d'estudiant de Joan Solà a l'assignatura Llengua catalana II. El tercer és «Garbellat i paït pot ser clar i eficaç: del mestratge de Joan Solà» (p. 61-76), de Jordi Ginebra, a qui Solà va dirigir la tesi doctoral i amb qui va redactar *Pompeu Fabra: vida i obra*. A «La Gcc i Joan Solà vistos de prop» (p. 77-106), Maria-Rosa Lloret i Joan Mascaró hi relaten l'experiència de treballar amb Solà en la direcció de la *Gramàtica del català contemporani*, a més d'explicar detalls d'aquesta obra i de la seva recepció. Joan Macià és l'autor del treball «Joan Solà: terminologia i ensenyament de la llengua. El nom dels temps verbals» (p. 107-142), en el qual fa una semblança de l'homenatjat i també s'aproxima a la terminologia lingüística, una temàtica que van abordar conjuntament. El sisè text es

titula «Els treballs i els dies» (p. 143-158), de Pere Marcet, que repassa els anys de feina, amb Solà, en la confecció de la *Història de la lingüística catalana (1775-1990)*. *Repertori crític*.

Hi segueix el títol «Pompeu Fabra: de l'exili a la mort» (p. 159-180), de Jordi Mir, que narra els darrers anys de la vida de Pompeu Fabra. El text «Apunt sobre (i amb) en Joan Solà» (p. 181-194), de Josep Murgades, explica l'experiència de ser alumne de Solà i d'haver-hi col·laborat en l'edició de les obres completes de Fabra. Al treball «La Patum, les patums i els diccionaris» (p. 195-218), Albert Rico hi analitza «els usos figurats de la paraula *patum*» en diverses obres lexicogràfiques. Al text «Entre dues gramàtiques: de la descripció a la prescripció» (p. 219-238), Gemma Rigau i Manuel Pérez-Saldanya relaten l'experiència d'haver treballat amb Solà en l'elaboració de la gramàtica normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Tanquen aquest volum, d'una banda, una extensa bibliografia de l'homenatjat (p. 239-292) preparada per la seva filla Nausica i per Xavier Fargas i, de l'altra, els índexs temàtics (p. 293-309), a cura d'Ernest Rusinés. S'inclouen també, en les pàgines centrals, fotografies de Joan Solà seleccionades per les seves filles, Nausica i Laura.

El doctor Solà va impartir la seva última lliçó el 17 de juny de 2010 a la Universitat de Barcelona. El llibre *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics* (2011) recull la transcripció d'aquesta última classe i sis textos més que el filòleg de Bell-lloc d'Urgell va confegir en el tram final de la seva vida, entre 2009 i 2010, a més d'un de l'any 1993. Bona part d'aquests escrits corresponen als discursos que Solà va pronunciar en actes d'homenatge i de reconeixement que va rebre, per la seva obra i trajectòria, durant el darrer bienni de la seva vida. Precedit pel pròleg (p. 9-10) de l'editor, Xavier Folch, per una dedicatòria (p. 11) i per la «Notícia dels textos» (p. 13-17), el primer escrit d'aquest volum, «De la poesia a la gramàtica generativa. Els homenots que més m'han influït» (p. 19-38), és el discurs pronunciat en l'acte d'investidura del doctorat Honoris Causa que li va concedir la Universitat de Lleida el 7 de maig de 2009. Després, el lector hi podrà trobar la *Laudatio* (p. 39-46) que en va fer Joan Julià-Munné. El segon text, «El lligam indissoluble entre llengua i societat» (p. 47-50), és la seva dissertació en l'acte de lliurament del 41è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'Òmnium Cultural, el 9 de juny de 2009. A continuació, hi ha la glossa del guardonat (p. 51-56), que va fer la secretària del jurat. El tercer escrit és «La paraula» (p. 57-66), la intervenció de Solà davant del ple del Parlament de Catalunya l'1 de juliol de 2009. El quart, «Impressió que em va causar la segona traducció de *L'Odisea*, de Carles Riba» (p. 67-102), és una conferència que va pronunciar al Simposi Riba, celebrat el 2 de desembre de 2009. El cinquè, «Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples» (p. 103-144), és l'esmentada darrera lliçó seva a la Universitat de Barcelona. El sisè és l'article titulat «Miserables» (p. 145-146), motivat per la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006. El setè escrit és «Funció de la universitat» (p. 147-148), el discurs pronunciat per Solà en l'acte de concessió de la primera

edició del Premi Internacional de Recerca en Filologia Catalana que porta el seu nom. Hi segueixen un text de la filòloga de Bell-lloc Imma Creus (p. 149-150) i un altre de Laia Querol (p. 151-152), guardonada en la primera edició d'aquest premi. El vuitè és «La cascada del Mapang» (p. 153-154), uns versos confegits el 1993 a propòsit de la «profunda impressió» que Solà va treure de contemplar paisatges com les fonts del Ganges. Tanca el volum el darrer article de Joan Solà a l'*Avui* (p. 157-158), «Adéu-siau i gràcies», publicat sis dies abans de morir.

Si el lector em permet deturar-me en aquest darrer text, ho faré per subratllar la significació de l'obra periodística de Solà, dedicada a divulgar diferents aspectes de la llengua catalana i a reflexionar-hi. Coneixia molt bé la tradició dels mitjans de comunicació, sobretot de la premsa, de reservar espais a la divulgació de l'idioma. Ell mateix havia donat notícia de diversos casos a *Del català incorrecte al català correcte. Història dels criteris de correcció lingüística*. En són alguns exemples les *Converses filològiques* de Pompeu Fabra (1977: 72-90), els *Aclariments lingüístics* de Josep Ibàñez i Senserrich (1966-1967) i d'Albert Jané (1967-1970) a *Tele/estel* i també la secció de Josep Munté a *Tele/eXpress* (1977: 180-190). Fidel a aquesta tradició, Joan Solà va escriure més de mil articles per a la premsa, concretament al *Diari de Barcelona*, a *El Món* i a l'*Avui*, i també va col·laborar amb Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio. Les seves aportacions setmanals han estat una constant de bona part de la seva trajectòria professional i, periòdicament, han estat recollides, encertadament, en volums com *La llengua, una convenció dialèctica* (1993, Columna), *Parlem-ne: converses lingüístiques* (1999, Proa), *Ensenyar la llengua* (2003, Empúries) i *Plantem cara: defensa de la llengua, defensa de la terra* (2009, La Magrana).

Justament en la seva darrera intervenció a la premsa, ell mateix s'assegurava que aquesta feina de divulgació de la llengua als mitjans de comunicació no s'estronequés. Per això, passava el relleu als filòlegs d'una altra generació, quan reconeixia, sis dies abans de morir —i les paraules de Solà posen el punt final a aquesta ressenya—, que «afortunadament hi ha des de fa mesos i anys més d'un col·lega que barrina amb molta preparació i molta gràcia sobre aquesta llengua, que és inexhaurible, com ho és tota ciència: cada generació renova els punts de vista i la metodologia de tot allò que toca, i gràcies a això podem avui llegir més bé que ahir els grans poemes homèrics o la Bíblia, podem escrutar amb menys mitologia el passat històric, podem "llegir" amb més claredat les excavacions d'Empúries, podem veure la llengua sota prismes ja molt diferents dels que tenien/teníem als anys seixanta-setanta del segle passat. I això no és sinó un gran signe de civilització i d'esperança».